

Kisebbségi irodalom — közlelről és távolról

A madridi tanácskozás évének vége felé, 1981. október 19. és 21. között ugyan-csak a spanyol fővárosban rendezte meg IX. kollokviumát az A.I.C.L. — az Irodalomkritikusok Nemzetközi Szövetsége, huszonegy ország képviselőinek részvételével. Nem tudom, mennyire volt átgondolt, az 1981-es esztendőhöz mért a téma kiválasztása, mindenesetre az irodalomkritikusok ezúttal szinkrónban voltak, illetve lehettek volna a nagyvilággal, az A.I.C.L. ugyanis a kisebbségi irodalmak problémáját tűzte a kollokvium napirendjére. A ROMÁNIA LITERARÁ előbb rövid, fényképes hírt adott az eseményről, majd több lapszámban (1981. 48., 49., 51.) kö-zölte az előadásokat, hozzászólásokat.

Romániát ketten képviselték ezen a nemzetközi tanácskozáson: George Ivaşcu mint az A.I.C.L. végrehajtó bizottságának és Adrian Marino mint az A.I.C.L. Köz-pontnak a tagja. Ivaşcu ismertette a román álláspontot e kérdés-komplexumban, kitérve statisztikai számokra, a két világháború közötti kisebbségi és a mai nem-zetiségi irodalmi tényekre, mindkét vonatkozásban hivatkozva a *Korunkra* (a *Die Karpathen*, a *Klingsor*, illetve az Írószövetség és lapjai, valamint *A Hét*, a *Krite-rion* kiadó, az *Előre*, a *Neuer Weg* mellett). Marino csupán a spanyol példákról be-széli, és ezek között utalt bizonyos idegen hatalmakra, amelyek (állítólag) ösztön-zik a kisebbségi revindikációkat, jóllehet szerinte a kisebbségi nyelvek irodalmai-nak nem az a hivatásuk, hogy „idegen testek“ maradjanak — mint holmi „trójai falovak“ — a többségi irodalommal szemben, hanem összekötő kapocs-sá kell vál-niuk, amint azt Ramón Menéndez Pidal kimutatta (*España, eslabón entre la Cristi-nidad y el Islam*).

A kollokviumon részt vevők — a *Románia literarā* hasábjain olvasható közle-mények tükrében figyelve a madridi eszmecsere-t — érthető módon saját ismerete-ik, felfogásuk, nemzeti irodalmuk szemszögéből más-más módon közelítették meg a vitatémát. A francia Pierre Gamarra a „sajátos“ és „egyetemes“ összefüggésének vizsgálatában elsősorban a művek esztétikumára ügyel, a lengyel Ryszard Matu-szewski, az A.I.C.L. alelnöke érzékenyebben reagál a történelmi szempontokra, nemzeti és nemzetiségi (kisebbségi) irodalom dialektikus kapcsolatára, a viszony-változásaira (a két világháború közötti Vilnius, Lwow, sőt Varsó és Krakkó kultú-rájának ötvözetére utalva, olyan írók említésével, mint a valamikor ott élt Nobel-díjas Isaac Bashevis Singer vagy a szintén Nobel-díjjal kitüntetett Czeslaw Miłosz, nő meg Iwaszkiewicz, Tadeusz Konwicki), a ciprusi Eli Peonidou a sziget két kö-zösségének mai valóságából kiindulva pedig költészet, kritika és politikum felté-telezettségére mutat rá mindenekelőtt. Robert André, a francia elnök Sigurdur Magnússon és a kétszázézer izlandi példáját gondolja végig, némi irigységgel ami-att, hogy az izlandi író nem érzi az írás hiábavalóságát, figyelő és értő közönsége van, hiszen közvetlen kapcsolatban, dialógusban áll a különböző társadalmi osztá-lyokhoz tartozó olvasókkal, magával az izlandi néppel. Vannak olyan kis népek is, ahol viszont maga a nyelv is veszélybe kerül, az irodalom esetleg a továbbélés eszköze, ideig-óráig. Itt a tulajdonképpeni irodalom körét átlépve, már a nemzeti kisebbségek politikai problémáját érintjük.

A spanyol, a portugál, a görög, az amerikai, az NDK-beli küldött szintén a maga tapasztalatait, élményeit ismerteti, általánosítja. Így vagy úgy valamennyi vé-lemény beletorkoll a Matuszewski megfogalmazta igazságba, hogy ti. a tiszta kul-túrák mítosza nem kevésbé steril, mint a tiszta fajok elképzelése. Ezt a követke-zetést, valamint számos rész-megjegyzést olvasva a regionalizmusról, az egyes ki-sebbségi irodalmakról — kiegészítve, illetve más oldalról világítva meg Ivaşcu és Marino felszólalását, a vitatható fogalmakat —, érdemes felidéznünk a romániai magyar irodalomnak egyik értékes örökségét, amely bizonyára a madridi vita ré-szeseinek figyelmét is felkeltette volna. Az Ivaşcu szövegében említett folyóiratok régi és újabb közleményei mellett éppen a vitatott téma tudatos ismertetése, ren-dszeres tárgyalása és bizonyos elméleti következtetések levonása emelheti ki a múltból

az *Erdélyi Helikon* 1930- és 1931-es évfolyamait, Kuncz Aladár szerkesztői és etikai-esztétikai-politikai előrelátását, hiszen ennek a tükröződését kell látnunk az immár több mint fél évszázados lapszámokban, a *Helikon* bizonyos anktéjaiban, cikksorozataiban. Hasznos visszalapoznunk Babits Mihály programjelző esszéjére — amelyet szintén Kuncz hegedült ki a nagy tekintélyű költő-esztétából, a jeles humanistából —, az *Európaiság és regionalizmusra*, 1930 januárjából. Babits arra a következtetésre jut, hogy ahol a saját regionalizmus annyira fájó és élő probléma, „ott kétszeres joggal lehet remélni, hogy a regionalizmus önmagából növeszthet ki valamit, ami több nála, valamit, ami nem csupán partikuláris értékű, ami az embert és a mai embert mélyen és lényegesen érintheti. A mai Emberség sorsának gyökeréhez bizonyosan annak az irodalomnak van legtöbb kilátása hozzáférközni, amely Nemzet és Ember viszonyát legforróbban átéli önmagában; s a kulturális válság gyökeréhez az ér, amelyeknek számára a saját partikulárizmusa legvitálisabban vált problémává. S itt van a *kis irodalmak* reménye, hogy fontosat és izgatót mondhassanak ma, amikor a nagyok is alig tudnak ilyent mondani.“ Hasonlóan építő szellemű megnyilatkozásokat idézhetnénk a *Fiatalkor magyarok* anktéből, amelynek egésze a sajátosság és egyetemesség összehangolásának lehetőségét kereste a század harmadik évtizedének végén, s ugyanakkor a hid-szerepet is a legkomolyabban, nem szólamként hangoztatta — kétirányú feladatként tudatosította.

A kisebbségi lehetőségek és feladatok ismétlődő át- és újragondolására még számtalan példát idézhetnénk ennek az időszaknak a romániai magyar sajtójából. Az *Erdélyi Helikon*nál maradván, a Mistral-centenáriumról írt kis krónika (Nagy András a szerzője) azért tűnik szemünkbe, mert amellett, hogy maga is kapcsolást kísérel meg az erdélyi költészet és Provence nagy epikusa között, közvetlen kapocs az A.I.C.L. kollokvium felé is, minthogy itt szintén nyomós érveként hivatkoztak Mistralra. Hogy mennyire tervszerűen szerepeltek ezek a kérdések a *Helikon*-ban, annak igazolásul a *Kisebbségi irodalom — világirodalom* című sorozatot kell újraolvasnunk (az 1930-as és 1931-es évfolyamban): külön-külön tanulmány ismertette a katalán, a flamand, a breton, az ír, a jiddis és héber, az erdélyi szász irodalmat, az angliai, franciaországi és amerikai regionális törekvéseket. És szintén e rovatcím alatt látott napvilágot Berde Mária kritikája Ion Chinezu *Aspecte din literatura maghiară contemporană* című úttörő könyvéről, amely ugyancsak a hidépítés máig élő példája, ezúttal a másik oldalról. Az yles handabandázás vagy éppen riasztó rémlátás helyett a kisebbségi irodalom-, nyelv- és valóságismeretre épülő könyv, a fiatal román esztéta munkája nem véletlenül maradt meg irodalomtörténeti emlékezetünkben.

Ugyanolyan hivatkozási alap lehetett volna — akár 1981-ben, Madridban is — Ion Chinezu tanulmányának szelleme, mint ahogy egyértelműen e témához jelent lényegi kiegészítést, ami a transzilvanizmus kérdésében éveken, sőt évtizedeken át pró és kontra elhangzott. Kuncz Aladár és Makkai esszéi, tanulmányai a legteljesebben e kérdéskörbe vágnak, a „kisebbségi humánus“ gondolatának hatalmas publicisztikai öröksége van. Kós Károlytól és Spectatortól Fábryig és Kacsó Sándorig. A dunavölgyiség eszméje az eszménye megtalálható Gaál Gábor *Korunkjában*, főképpen Balogh Edgár cikkeiben. Ha valamiben, hát ebben, illetve a nemzetiségi irodalom létfeltételeinek, fejlődésének, sajátosságainak az etikai és esztétikai általánosításában mutathat fel igazán eredetit és számottevőt a romániai magyar művelődés. Bizonyára érdemes hát bekapcsolni ezt a gazdag tapasztalatot a nemzetközi tudományosság, kritika és sajtó vérkeringésébe.

Kántor Lajos

ÚJDONSÁG A MIKROELEKTRONIKÁBAN (La Recherche, 1981. 10.)

A rohamosan fejlődő mikroelektronika nap mint nap újabb „csodagyerekekkel“ örvendeztet meg a szakembereket. Ennek ellenére szenzációszámba ment az egyesült államokbeli INTEL cégnek az a bejelentése, hogy 1982 elejére piacra szándékozik dobni a mikroprocesszorok* legújabb típusát, a 32 bit szóhosszúsá-

gú iAPX 432-t. A francia folyóiratban érdekes cikket olvashatunk erről.

Az első mikroprocesszort, az INTEL 4004-et ugyancsak ez a cég jelentette meg, 1972-ben. Az akkori 4 bites mikroprocesszorok még csak 2000-2500 tranzisztornak megfelelő elemet hordoztak szilícium lapocskájukon. 1973—1974-ben „megszülettek“ a 8 bites mikroprocesszorok, amelyek az előbbieknél kétszer több tranzisztorból álltak. A 16 bites mikroprocesszorokra már többet kellett várni: 1978-ban jelentek meg több tízezer áramköri elemmel szilícium

* Lásd Korunk, 1980. 7—8. 544.

morzsájukon. 1982 pedig — amint látuk — a 32 bites mikroprocesszor évének ígérkezik.

Az INTEL újonnan kifejlesztett mikroprocesszora tulajdonképpen három különálló integrált áramkörből áll. Ezek közül kettő elválaszthatatlan egymástól, és a mikroprocesszor fő egységét alkotja. A harmadik rész a csatlakozási processzor. A főrészt (120—160 ezer tranzisztort tartalmaz) dekódolja a bemenő információt, elvégzi a szükséges műveleteket. A csatlakozási mellékegységbe kb. 100 ezer tranzisztort sűrítettek. Ez a rész tartalmazza a bemenetet és a kimenetet. Tartja a kapcsolatot egyrészt a főrészt és a memória, másrészt a bemenetet és a kimenetet között.

A felhasználó szempontjából a mikroprocesszorok legfontosabb jellemzői a működési sebesség, a software és az ár. Az INTEL új termékének működési sebessége igen magas: kb. félmillió számítás végez el egy másodperc alatt.

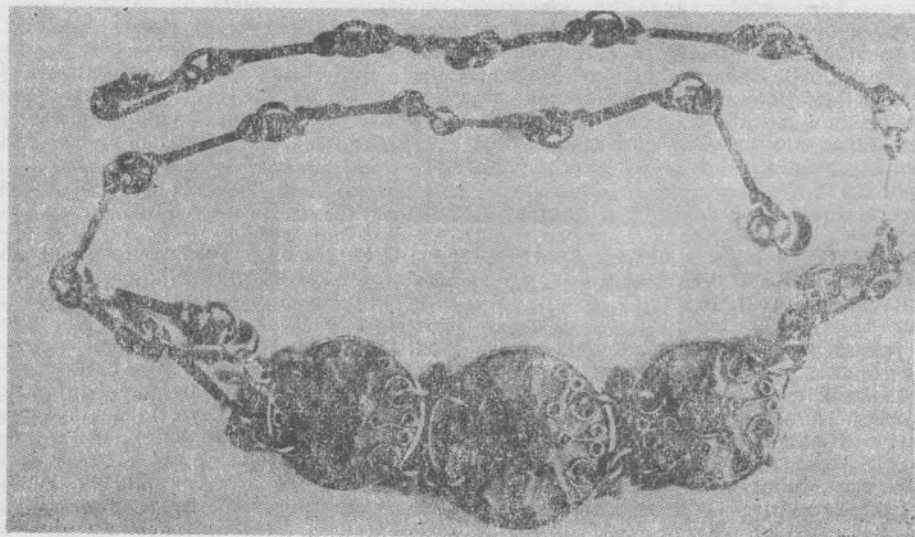
Ami a software-t illeti: a cikk szerzői ebben látják az újonnan kifejlesztett mikroprocesszor fő erényét. Az INTEL cég már korábban gyártott magas szintű nyelven (PL/M) is programozható mikroprocesszorokat (INTEL 8008, INTEL 8080), mégis meglepetésként hatott az új mikroprocesszor ADA nyelvre való programozhatósága. Az ADA (lord Byron matematikai érdeklődésű Ada leányának neve után) a legújabb komplex, magas szintű programozási nyelv. A

Honeywell—Bull fejlesztette ki — francia egyetemekkel együttműködve —, és a szakértők fényes jövőt jósolnak neki. Kidolgozására a Pentagon adott megbízást, akárcsak 25 éve a COBOL esetében. Ugyanide tartozik az is, hogy a mikroprocesszor mekkora memóriát tud kezelni, és hány külső eszközzel tud kommunikálni. A memória nagysága a mikroprocesszor szóhosszúságától függ. Ez ideig a legnagyobb szóhosszúság 16 bit volt. A 432-es jelű INTEL mikroprocesszor, az első 32 bites a világpiacon, sokkal nagyobb memóriát tud kezelni, mint elődei. Segítségével több mint 4 milliárd szót lehet címezni, 250 ezer-szer többet, mint a 4 bitessel.

Az új termék ára 3000 dollár körül várható. Ez jóval magasabb, mint a 16 bites mikroprocesszor ára. Gyors elterjedését ez valószínűleg gátolni fogja. Tudniillik a mikroprocesszorok felhasználása egyelőre nem tud lépést tartani a termékek rohamos fejlődésével. Ott lesznek előnyösen felhasználhatók, ahol párhuzamosan kapcsolva dolgoznak majd bonyolult feladatok megoldásán.

A mikroelektronika fejlődése azonban nem áll meg ennél a jelenlegi csúcstermékeknek számító mikroprocesszornál. A Bell Laboratories is dolgozik 32 bites mikroprocesszorán. A Hewlett-Packard saját használatra szándékszik készíteni 32 bites mikroprocesszort, amelybe rekordnak számító 450 ezer tranzisztort sűríténeek.

Sz. L.

Nagy Enikő: Nyakék